

“Independentziatik gertuago gaude, baina oraindik urrun”

Euskal matxinada. Genealogia eta egungo eztabaidak (Txalaparta) lana kaleratu berri du Andoni Olariaga Azkarate Iratzar fundazioko kideak. ‘Koaderno’ mamitsu baina irakurterraz hori Iratzarrek eta Txalapartak elkarlanean bultzatzen duten Iparrorratza bildumaren parte da. Eztabaida eta hausnarketa politikoa bultzatzeko erremintak sortu nahi dituzte. Liburu honekin, matxinada berri baterako osagaiak proposatu nahi ditu Olariagak, 1950eko hamarkadaren hondarrean piztu eta 60 urtez luzatu zen “euskal matxinadaren” irakasgaiak oinarri.

 ZIGOR OLEAGA DANI BLANCO

Zeintzuk dira azken “euskal matxinadaren” gako eta ezaugarri nagusiak?

Lehenbizikoa, belaunaldi etena izan zen. Belaunaldi berriak ordura arteko abertzaletasunaren mugak gainditu eta nazioarteko korranteak entzun nahi zituen –Kuba, Txina, Aljeria, Vietnam...–, Euskal Herrirako egitasmo askatzaile propio eta integrala sortzeko. Herrigintza prozesu kontrahegemonikoa piztu zen, kuestionatu zituen estatuen hegemonia eta abertzaletasuna ulertzeko modu zabalduena, EAJk ordezkatzeko zuena. Euskara batua, ikastolak... Nazioegintza-estatuegintza-herrigintza prozesu hirukoitzak abiatu zen.

Matxinadaz hitz egiten dut baina matxinadez ari naiz, gauza guztietan ez zeudelako ados askotariko mugimendu zabal horretaz. Beraz, hor ez dut soilik ezker abertzalea sartzen. Anarkistak edo antimilitaristak ere egon dira, adibidez. Elkarlanean denek parte hartu zuten estatuei eta EAJri egindako in-

pugnazioan; barne gatazkar eta bazterketekin, jakina. Hala eta guztiz ere, txundigarria zen matxinada horren heterogeneitatea.

“Interludio” bezala definitzen dituzu 80, 90 eta 2000ko hamarkadak, zergatik?

Gauza asko aldatzen direlako: langile klasearen zentraltasunaren galera, oso herri gutxitan mantentzen dira borroka armatuak, Berlingo Murruaren erorketa, dorre bikien aurkako erasoak eta kontraeraso antiterrorista... Fukuyamaren “historiaren amaiera”-ren sentsazioa errotzen da, kapitalismoarekiko alternatibarik eza, Latinoamerikako prozesuek maila batean piztatu bazuten ere. Hori guztia eta gehiago da interludioa: errealitatea aldatzen da, berandu egokitu gara eta hor harrapatu gaitu, bi munduren artean.

“Orduan ezinezkoa zena (independentzia) posible da egun”,

diozu zikloaren emaitza laburbilduz. Espainiako Trantsizioan edo Lizarra-Garaziren garaian baino posibleago?

70eko amaieran ETak ondorioztatu zuen independentzia ez dela posible, baldintza subjektiboak oso kontra zeudelako. Nazioegintza eta estatuegintza prozesu bezala ulertuta, askoz hurbilago gaude orain, lehen aldiz Nafarroan, Ipar Euskal Herrian eta EAEN egitura instituzional bana dagoelako, adibidez. Hori gutxietea zentzugabea da.

Katalunian gertatu zena: independentzia aldarrikatzen dute, baina ez dute instituziorik hori errealitate egiteko. EAEN edo Nafarroan estatu egitura batzuk baditugu, nahiz eta estatuak edozein momentutan kendu diezazkigukeen. Guk kudeatzen ditugu zergak, adibidez. Eta hori ez da oparitutako zerbaite, baizik eta estatuei lapurtutakoa. Gertuago gaude, beraz, baina oraindik urrun. Beste ziklo luze baten aurrean gaude.

ANDONI
OLARIAGA
AZKARATE

Ez dago azterketarik borroka armatuaren bilakaeraz, lorpenez eta galerez. Ezker abertzalearen ibilbidean izan duen zentralitatea kontutan hartuta, etorkizuneko matxinadarako irakasgaiak ateratzeko ez al da ezinbestekoa?

Hori egia da. Lehenik eta behin, ez dut egiten horretaz hitz egiteko aukera legalik ez dugulako. Bestetik, jendarteari hitz egin behar zaio orain, eta oraindik biktimen, erreparazioaren... ajean sartuta gaude. Baina eztabaida hori egin beharko da.

Jendarte aldatuz zihoan, bazegoen intuizio bat, baina ez genuen garaiz garatu. ETA amaitzean jendeak lotura es-tua zuen ez hainbeste borroka armatuarekin, baizik eta matxinada horren identitateei. Mundu sinboliko oso bat, mila zatitan puskatu zen. Aldaketa hori egin behar zen, baina etxe-ko lanak egin gabe zeuden eta dena pilatu zitzaigun. Gai-nera, desdemokratizazio prozesu batetik gentozen, 2008ko krisiarekin batera gatazka soziala areagotu zen, eta harrapatu gintuen bakeaz hitz egiten (eta erai-kitzen). Kontrako norabidean doazen bi prozesu.

Sistema demokratikoa deslegitimizatuen zegoen garaian, borroka instituzioetan eta bide demokratikoetan zentratzeko apustua.

Erabat. Baina egin beharra zegoen, eta kontraesan hori jan. Denbora histori-koak horrela harrapatu zaitu, hori ezin duzu konpondu, hortik ez dago onik ateratzerik. Aitzakia eman dezake, baina azalpena da.

Klase kategoriaren inguruko eztabaida bero dago. "Marmotaren eguna" bizi dugula diozu.

Belaunaldi bakoitzak eztabaida histori-ko propioa egin behar du. Gurean, belau-naldi berria dator ilegalizazioen hamar-kadaren ostean, transmisiorik jaso ez duena eta gatazka armatua ezagutu ez duena. 60ko eztabaidak berriz agertzen hasi dira: askapen nazionala nola uler-tu, klase borroka, borroketan hierarkia egon behar duen ala ez...

ETAren V. Asanbladan erabaki zuten nazioa zela ardatza. Klasea zela ardatza ziotenek, edo estatua zela markoa, eus-kal iraultza ukatzen amaitu zuten. Gaur

arrisku berdina dago, baina euskal ma-txinadak utzi du arrastoa: euskaraz hitz egiten da, Euskal Herria hartzen da *de facto* marko bezala, eta abar. Gaur egun hori diotenei espainolismoa leporatu diete, baina hori astakeria da.

Feminismoaren interpelazioa hor dago, eta korronte marxista jakin ba-tek modu negatiboan erantzun dio, esa-nez zentralitatea klaseak duela, klaseari esanahi zehatz itxia emanek --zeren eta klase kategoriarekin guztiok identifi-katu gaitezke-. Berriki aurkeztu dute emakumeen erakunde marxista bat, eta feminismo hitza ez dute behin ere aipa-tu. Adierazgarria da.

Hirugarren eta azken atala propositiboa da. Matxinada "dugun Euskal Herriatik, eta ez nahiko genukeenetik" eraiki behar dela diozu. Zer herri dugu?

“

Epe luzeko ziklo bat behar dugu, eta horretarako beste erregai bat”

Euskal Herria aurrerakoia da baloreetan; kontserba-doreagoa kudeaketa ere-duan --Horregatik irabaz-ten dute EAJk, PSNk eta UPNk, berdin Ipar Euskal Herrian ere --.

**Aldarrikatzetik eraikitze-
pasatzea proposatzen duzu.**

Orain arte mugimendu aldarrikatzaileak izan gara, aitortza eta autodetermina-zioa ardatz. Baina inork ez gaitu aitortuko, eraiki behar dugu. Jendeak *Buenafuente*-rekin egiten du barre, eta ez *Barre Libre*a-rekin: hor ez gara nazioa. Ez da inori ezer eskatzea baizik eta zure kabuz hartzea. Instituzioetan, EHU edo UPNAn eta Eitbn egotea, edo poliziaren eztabaidari heltzea. Hori ere bada bu-rujabetza.

Zer toki dute horretan herrigintzak, kaleak, herri mugimenduek?

Ez dakit. Batzuen tesia da hori ahuldu dela, eta agian ez zaie arrazoirik falta, beste gauza bat da horren zergatiak. He-rri mugimenduek ikasi behar dute Bil-duk muga batzuk dituela; eta Bilduk ika-si behar du eskertzen egurra jasotzea. Desadostasunen adostasuna lortu behar da aurrera egiteko, eta ez dakigu: kriti-koa beste aldean jartzen dugu, inklu-so gure artean.

Kontraesan baztertzailleetara eta penduluaren mutur batetik bestera aldatzera ohituta gaudela idatzi duzu --adostasuna vs

konfrontazioa; instituzioak vs herri mugimenduak...-- baina kontraesanak onartu behar ditugula. "Akordeonismoa vs konfrontazionis-moa". Sinpletzen dugu, baina hori baino konplexuagoa da. Katalunian, esatera-ko: badira kontsultak, akordioa direnak, baina konfrontaziora daramate. Kontua da akordio edo konfrontazio jakin bakoit-zak zer sortzen duen.

EAJrekin berdina. Lehen ezinbes-tean; orain PSOE eta Podemos eta pun-tu? Akats bera da. Bagenekien zer den EAJ. Baina orain pendulazoa egitea eta esperantza guztia fronte sozial batean jartzea... probatuko da, baina hor mugak egongo dira ardatz nazionalean. Asmatu behar da zer edo zer berria, eta metafora berriak ere: Maltzagak ez dio ezer esaten jendeari jada.

Aurreko zikloa itxi zenetik 10 urte joan dira. Zer balorazio egiten duzu?

Tentsio batzuk birpentsatu behar dira. Jendartera moldatu edo jendarte al-da-tu ideia horretan, esaterako. Bilduk pentsa lezake, "gingo dugu estatuak exijitzen digun iraganaren irakurketa eta horrela gizarteak ondo ikusiko gaitu". Errorea. Tentsio hori badago, eta egon li-teke irakurketa hori egiteko tentazioa. Instituzioekin berdin. Herri mugimen-duek senti dezakete desoreka handia da-goela instituzioetara, nik horren aurrean diodana da: mobilizatu, egin, ez geratu esperoan.

Bestalde, Kataluniakoa kopia-tzen saiatu gara: egin dezagun autogobernu ponentzia bat, dugun berdina bada ere, gero estatuaren ezetza etorriko da eta orduan jendearen haserre. Baina gi-zartea ez dator atzetik. Katalunian beste

ezaugarri batzuk zeuden. Han apurtu da sinesmen bat estatuaren onberatasunarekiko. Hemen sinesmen hori ez zegoen, beraz, ezin da apurtu. Estrategia hori berrikusi behar da, argi eta garbi.

Presoak iraganeko matxinadaren ondorio dira, baina preso daude, egoera gordinean...

Tentsio horretan mugitu behar dugu. Min handia dago. Irakurketa politiko "neutral" batean esango nuke presoak beti egongo direla, eta presoan gaian zentratuz gero giltza estatuari ematen diozula. Nagusiki prozesu independentistan zentratzen bazara preso berriak sortuko dituzu, baina korapilo horrek askatuko du presoena. Baina noski, min asko dago, preso gaixoak, senideak... eta horri kasu egin behar zaio.

Matxinada berria proposatzen duzu. Erradikaltasuna galdu izana leporatu diote batzuek ezker abertzaleari, kanpotik zein barrutik.

2011n erradikaltasunaren espazioa neurri batean utzi zuen ezker abertzaleak, osotasunari inpugnazio bezala ulertua. Korrante marxista batzuek eta, batez ere, feminismoak okupatu dute. Eskerrak Euskal Herrian burujabetza prozesu feministagoa izateko aukera gehiago dugu horri esker. Mugitzera behartzen gaitu, geldoegi goazelako interpelazio horri erantzuten.

Feminismoari ez, baina marxismo itxi horri esango nioke klase erretorika erradikalena ez dela politika erradikalena. Erradikalena da asmatzea irakurketa

koiuntural egokia egiten. Ez gaude egoeira aurreiraultzaile batean, sentimendu nagusiak beldurra eta ziurgabetasuna dira, eskuma espazio asko irabazten ari da. Gaur egun, adibidez, 80ko hamarkadako programa sozialdemokrata bat, publikoaren defentsa egiten zuena, iraultzailea da, talka bortitzera eramaten zaituelako.

Borrokak artikulatzea klabea dela diozu

Kristoren gatazka dugu Euskal Herriaren zatiketarekin. Askatu genuen korapilo bat esanez: 'lehenbizi goazen apurtutako piezak elkartzera'; baina hor estatuak zuen beti giltza. Jendearen pertzepzioa da Nafarroa, EAE eta Ipar Euskal Herria

“

EAJrekin lehen ezinbestean orain PSOE eta Podemos eta puntu? Akats bera da”

lurralde ezberdinak direla, hortaz asmatu behar dugu prozesu ezberdinez osatutako Euskal Herri mailako prozesua. Nola izan nazioa hor? Joseba Sarrionandiak eman du klabea: lehenik eta behin kontzientzia behar da. Non ez gara nazioa? Eremu horietan aldarrikatzetik egitera pasa behar dugu. Horren sinplea eta horren konplikatu.

Erabakitze eskubidea erradikala da askok kontrakoa pentsatu arren: zuk sortzen dituzu prozesua eta baldintzak, inori baimena eskatu gabe.

Eta nola eraiki hori?

Epe luzeko ziklo bat behar dugu, eta horretarako beste erregai bat. Erronka berriak ditugu euskaran, unibertsitatean, hezkuntzan, lan munduan... Inori ezer exijitu gabe egin dezagun gure plan integrala, elkar hartuta herri mugimenduak

eta instituzioetan lanean ari direnak, kristoren erronka baitugu herri bezala. Klase gatazkak jarraituko du, baina ez dakigu ziur herri izaerari eutsiko diogun, horren kontzientzia izan behar dugu. Nazio gatazka izugarria dugu, pena ematen dit gizartearen sektore batzuek horretaz ez direla ohartzen ikustea.

Injustiziak nolabait “objektiboak” izan daitezke, baina horiek ikustarazten dituzten gatazkak sortu egiten dira. Nazio gatazkak presentzia handia galdu du.

Bai. Horregatik diot, beste ziklo bat, gatazka sortzen duena. Gatazka batek zentroa hartzen duenean eztabaida guztiak zeharkatzen ditu, feminismoak egin duen bezala. Hortik agian batzuen deserosotasuna, zentraltasuna galdu dutelako. Jada ez dago garai bateko lidergotza politikoaren modukorik, eta hori ona da, horretara egokitzen kostatzen ari zaigu, ordea, baina ari gara pixkana.

Sortuk onartuak ditu konfrontazioa eta desobedientzia gatazka sortzeko erreminta gisa. Uste duzu garatu dituela?

Ez hainbeste zentzu klasikoan. Egon gara konpondu nahian presoena, zubiak, berradiskidetzea... Noiz eta alderdien eta politikaren deslegitimazio garaian. Konfrontaziorako baldintzak sortu behar dira, ordea, eta horretan ibili da Sortu. Orain, pandemiarekin eta eskuin muturraren oldarraldiarekin, ondo asmatu beharko da gizartearen taupadak irakurtzen –berriz ere gizartearen kontrara harrapatu ez gaitzan–, konfrontaziorako momentu egokiak topatzeko. ●